

9. Музичне мистецтво та архітектура модернізму

В цьому уроці пропонується розглянути поняття цензури та її місце в мистецтві. Учні мають змогу дізнатися про Сергія Прокоф'єва та вплив цензури на його творчість. Вчитель може спрямовувати учнів до відповідей і розмірковувань, якщо їм важко відразу визначитися з їхньої думкою про те чи інше питання стосовно цензури. Але вчителю рекомендується при цьому давати учням простір для вільного формування власних думок, навіть якщо вони не збігаються з думкою вчителя або орієнтовними правильними відповідями.

ВПРАВА: Цензура.

Мета вправи

- » закріпити і поглибити знання теоретичного матеріалу про музичне мистецтво та архітектуру модернізму;
- » навчити робити узагальнення та висновки на основі здобутих знань.

Навички з інфомедійної грамотності

- » уміння шукати додаткову інформацію;
- » уміння визначати цензуру і усвідомлювати її наслідки для мистецтва;
- » уміння аналізувати і критично оцінювати будь-яку інформацію;
- » уміння розкрити недоказані частини історії;
- » уміння аналізувати контекст

Що необхідно підготувати до уроку?

- » смартфони з під'єднанням до інтернету для пошуку додаткової інформації;
- » Презентація з уривком тексту Постанови ВКП(б).

відповідь композитор в дусі епохи висловлює «подяку партії за чіткі вказівки, ухвали, що допомагають (...) у пошуках музичної мови, зрозумілої і близької нашому народу, гідного нашого народу і нашої великої країни». Помер Прокоф'єв 5 березня 1953 року — на 40 хвилин пізніше Сталіна та з тієї ж причини: крововилив у мозок. [5]

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням прочитати уривок з тексту Постанови або зачитайте їм його вголос:

«Особливо погана ситуація в області симфонічної та народної творчості. Йдеться про композиторів, які дотримуються формалістичного, антинародного напрямку. Цей напрямок знайшов своє найбільш повне вираження в творах таких композиторів, як товариші Д. Шостакович, С. Прокоф'єв, А. Хачатурян, В. Шебалін, Г. Попов, Н. Мясковскій та ін., в творчості яких особливо наочно представлені формалістичні збочення, антидемократичні тенденції в музиці, чужі радянському народові і його художнім смакам.

Характерними ознаками такої музики є заперечення основних принципів класичної музики, проповідь атональності, дисонансу і дисгармонії, що є нібито виразом «прогресу» і «новаторства» у розвитку музичної форми, відмова від таких найважливіших основ музичного твору, яким є мелодія, захоплення сумбурними, невропатичними поєднаннями, що перетворюють музику в какофонію, в хаотичне нагромадження звуків. Ця музика сильно віддає духом сучасної модерністської буржуазної музики Європи і Америки, що відображає маразм буржуазної культури, повне заперечення музичного мистецтва, його безвихідь». [4]

 ЗАПИТАЙТЕ.

1. Чому, на вашу думку, в Постанові критикуються згадані композитори? (Причини могли бути різними: або вони дозволили собі написати твір, текст або партитура якого суперечили нормам, затвердженими радянською музичною цензурою; або вони у своїх публічних чи навіть приватних розмовах висловили певну думку, що суперечила нормам поведінки і висловлювань, затверджених загальною радянською цензурою. Адже цензура накладає обмеження не лише на певні види творчості митців, а і на їхню поведінку; митцям чітко вказують, про що можна говорити, а про що – ні; при цьому будь-яке вільнодумство жорстоко карається).
2. Що, на вашу думку, означає фраза «тенденції в музиці, чужі радянському народові і його художнім смакам»? Чи можна визначити художні смаки усього народу? Хто має визначати ці «єдино правильні» смаки? (Це не можна визначити, бо всі люди різні і кожен має власні смаки, але цензура вводить «єдино правильні» смаки, погляди і переконання, відступи від яких суворо караються. Якщо цензура визначає, що твори не відповідають радянським критеріям «успішності», їх знімають з репертуару і нещадно критикують в пресі, щоб дати підставу говорити про начебто «справедливу і об'єктивну» підставу цензурувати ці твори).

Особливо погана ситуація в області симфонічної та народної творчості. Йдеться про композиторів, які дотримуються формалістичного, антинародного напрямку. Цей напрямок знайшов своє найбільш повне вираження в творах таких композиторів, як товариші Д. Шостакович, С. Прокоф'єв, А. Хачатурян, В. Шебалін, Г. Попов, Н. Мясковскій та ін., в творчості яких особливо наочно представлені формалістичні збочення, антидемократичні тенденції в музиці, чужі радянському народові і його художнім смакам.

ПРОДОВЖЕННЯ
Характерними ознаками такої музики є заперечення основних принципів класичної музики, проповідь атональності, дисонансу і дисгармонії, що є нібито виразом «прогресу» і «новаторства» у розвитку музичної форми, відмова від таких найважливіших основ музичного твору, яким є мелодія, захоплення сумбурними, невропатичними поєднаннями, що перетворюють музику в какофонію, в хаотичне нагромадження звуків. Ця музика сильно віддає духом сучасної модерністської буржуазної музики Європи і Америки, що відображає маразм буржуазної культури, повне заперечення музичного мистецтва, його безвихідь.

Для приміток:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Чим ще, на вашу думку, може бути небезпечною цензура? (Перебуваючи під постійним наглядом, митці жили у страху і напрузі, які не лише не давали вільно творити, а й вбивали натхнення. До того ж, цензура ставить під загрозу розмаїття думок та ідей, перешкоджає розвитку інновацій).
4. Чи можна, на вашу думку, вважати цензуру об'єктивною оцінкою творчості митців? (Ні, бо до комітетів цензури входили переважно не митці, а люди, що були поставлені для нав'язування панівної ідеології; а вони не могли оцінити справжню сутність мистецького твору – і цим могли знищити цілий прогресивний і актуальний напрямок у мистецтві).

Для приміток:

 ПРИМІТКА. Під час дискусії вчитель може спрямовувати учнів до відповідей і розмірковувань, якщо їм важко відразу визначитися з їхньою думкою про те чи інше питання. Але вчителю рекомендується при цьому давати учням простір для вільного формування власних думок, навіть якщо вони не збігаються з думкою вчителя або орієнтовними правильними відповідями.

 ПІДСУМУЙТЕ. Існування цензури шкодить як мистецькому, так і інформаційному простору. Цензура призводить до знищення творчих ідей, пригальмовує розвиток громадянського суспільства і людства в цілому.

ДОМАШНЕ ЗАВДАННЯ.

ЗАПРОПОНУЙТЕ. учням підготувати стислу розповідь (1-2 хвилини) на одну з перерахованих тем:

1. Твір українського письменника-модерніста, який був заборонений радянською цензурою.
2. Збірка українського поета-модерніста, яка була заборонена радянською цензурою.
3. Твір українського художника-модерніста (або скульптора), який був заборонений радянською цензурою.

Під час розповіді учням потрібно буде не лише назвати твір і його автора, а і розповісти про його тематику, а також перерахувати аргументи, які використала радянська цензура, щоб обґрунтувати свою заборону.

 ЗАПИТАЙТЕ. Чи можлива така заборона у сучасному світі в нетоталітарному суспільстві, зокрема, в Україні?

 ПРИМІТКА. Вчитель може змінювати теми на свій розсуд, тримаючись у межах теми модернізму, а також поставити додаткові запитання до цього завдання.

Домашнє завдання

Підготувати стислу розповідь (1-2 хвилини) на одну з перерахованих тем:

- 1 Твір українського письменника-модерніста, який був заборонений радянською цензурою.
- 2 Збірка українського поета-модерніста, яка була заборонена радянською цензурою.
- 3 Твір українського художника-модерніста (або скульптора), який був заборонений радянською цензурою.

СЛОВНИК:

Партитура (італ. *partitura* — розподіл) — система роздільного запису на кількох нотоносцях, розташованих колонкою і поділених спільними тактовими рисками, всіх голосів багатоголосного твору для виконання ансамблем, оркестром або хором.

Для приміток:

ДЖЕРЕЛА:

1. Мистецтво : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Гайдамака. – Київ : Генеза, 2017. – 168 с.
2. Мистецтво : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. М. Масол. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. — 224 с.
3. Мистецтво: підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. В. Назаренко, Н. В. Чен, Д. О. Севастьянова, М. М. Мерзлікіна. — Харків : Оберіг, 2017. — 256 с.
4. Постановление Политбюро ЦК ВКП(б) «Об опере «Великая дружба» В.Мурадели» от 10 февраля 1948 г. - <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/USSR/music.htm>
5. Прокоф'єв Сергій Сергійович, https://uk.wikipedia.org/wiki/Прокоф%27єв_Сергій_Сергійович

ЗОБРАЖЕННЯ:

1. Андрій Смірний, Look at me, <http://www.lookatme.ru/mag/magazine/03-2014/202119-back-in-the>

Авторка вправи: Тетяна Матичак

Навчальні матеріали розроблені в межах проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що виконують міжнародна організація IREX та її українські партнери: МБФ «Академія української преси» і StopFake, за сприяння Міністерства освіти і науки України і підтримки Державного департаменту США та Міністерства закордонних справ і справ Співдружності націй Великої Британії.

